

Exploring the Career Stories of Perfectionist Gifted Students from the Perspective of Career Construction Theory: A Qualitative Study

Pegah Massah

M.A. in School Counseling, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.

Samaneh Salimi *

Assistant professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran

Hossein Keshavarz Afshar

Associate Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran

Fahimeh Bahonar

Assistant Professor, Department of Counseling, Faculty of Psychology and Education, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran

Extended Abstract:

1. Introduction

The decision-making process in this area is considered stressful for many students and is often accompanied by increased levels of anxiety (Lipschits Braziler et al., 2015). Gifted students, due to perfectionism (Curran & Hill, 2019; Neihart & Yeo, 2021), may experience great difficulty. Today, perfectionism is recognized as a multidimensional personality trait encompassing both positive and negative characteristics (Stoeber, 2021). Chen et al. (2022) demonstrated in their research that perfectionism can have a significant relationship with career decision making. The role of perfectionism in the career path on the one hand, and the assignment of sensitive jobs and responsibilities to intelligent individuals (Heidari Naghdali, 2018) on the other, highlights the importance of perfectionism in shaping the career path of gifted students. Yet, in this context, attention to the career narrative of these individuals has been neglected. Savickas's Career Construction Theory (2013, 2015) provides a valuable framework for analyzing these narratives. In this

* Corresponding Author: salimi.samaneh@ut.ac.ir

How to Cite: Massah, P. , Salimi, S., Keshavarz Afshar, H., Bahonar, F. (2027). Exploring the Career Stories of Perfectionist Gifted Students from the Perspective of Career Construction Theory: A Qualitative Study, *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 18(69), 229-257. DOI: 10.22054/qccpc.2026.92383.3643

Original Research

Accepted: 11/06/2026

Revised: 03/06/2026

Received: 26/04/2026

ISSN: 2345-6051

eISSN: 2476-6178

theory, the "My Career Story" interview is the main intervention tool, which can have both assessment and intervention aspects. In this interview, using five main axes – including role models (identifying early heroes and discovering symbolic solutions to life challenges); magazines, websites, social media pages, and favorite TV programs (to assess interests); a favorite story and its hero (discovering the roles and plot that the individual wants to enact in their life); a favorite saying (identifying values, beliefs, and advice the individual gives themselves); and three early memories (recognizing the problem or core concern that the career seeks to resolve) (Savickas, 2019) – the career story is explored. To date, this interview has been used to identify career stories of various groups, such as university students (Maree, 2025), school students (Glessen et al., 2021), and Black individuals (Maree, 2019). Furthermore, Sensoy and Kriesh (2024) in a study drawing on constructivist theory showed how gifted students often write their career stories according to imposed narratives from family and society, without regard to their own career aspirations. Given the above, analyzing the career story of gifted students through the lens of the "My Career Story" interview (Savickas, 2013, 2015) can provide a new perspective in understanding the career decision making process of this group.

Research Question(s)

What are the constitutive constructs of the career story of perfectionist gifted female students from the perspective of Savickas's career construction theory?

1. Literature Review

Research on perfectionism in gifted students has been extensive but predominantly quantitative. Schuler (2000) reported high prevalence of perfectionism among gifted adolescents. However, a meta-analysis by Stricker et al., (2020) revealed that gifted students do not differ from the general population in maladaptive perfectionism dimensions but show higher scores in adaptive dimensions (perfectionistic strivings). Despite these findings, few studies have explored the lived experience and career narratives of perfectionist gifted students. Savickas's career constructivist theory (2013, 2015) emphasizes meaning-making through career stories. The "My Career Story" interview, based on five core components (role models, interests, favorite stories, life mottos, and early memories), has been applied to various populations including university students (Maree, 2025), school students (Gülşen et al., 2021), and counselors (Nilforooshan & Salimi, 2017). Sensoy-Briddick and Briddick (2024) showed that gifted students often construct their career stories under the influence of imposed family and societal narratives. In Iran, studies have focused on relationships between perfectionism and variables such as test anxiety (Heydari Naghdali,

2018) or career interest structures (Zare'an Shahraki et al., 2018). No study has yet analyzed the career story of perfectionist gifted students using career constructivist theory. This gap justifies the present research.

3. Methodology

The present study employed a qualitative approach using descriptive phenomenology. The statistical population consisted of tenth-grade female students in gifted schools of Isfahan city during the academic year 2024–2025. In the first phase, 100 students completed Hill's Perfectionism Questionnaire (2004) through convenience sampling. Students scoring one standard deviation above the mean ($n=17$) were identified as perfectionists. From these, 10 participants were purposively selected. The data collection instrument was the semi-structured "My Career Story" interview (Savickas, 2015), which is based on five core components: role models, interests (favorite programs and content), favorite story, life motto, and three early memories. Data analysis followed Colaizzi's seven-step method (1978), including: 1) verbatim transcription of interviews, 2) extracting significant statements, 3) formulating initial meanings, 4) clustering meanings into subthemes, 5) organizing subthemes into main themes, 6) developing a comprehensive description of the phenomenon, and 7) verifying findings with participants. To ensure trustworthiness, Lincoln and Guba's criteria (1985)—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. Ethical considerations included informed consent, confidentiality, and the right to withdraw at any stage.

2. Results

Analysis of the career story interviews with perfectionist gifted students revealed six main themes: (1) counseling and self-help needs (self-knowledge and independent learning; acceptance and psychological safety); (2) ideal self and role models (independence and perseverance; justice and moral responsibility; faith and spirituality); (3) interests and motivational orientation (personal and academic learning; psychological-physical balance); (4) authorial self-reflection (independence and courage; empathy and inner growth; striving for success); (5) inner advisor and life mottos (progress and resilience; spirituality and authenticity); (6) meaning reconstruction of memories (early challenges; growth and agency strategies; positive relationships and trust). The findings indicate that perfectionism in these students is predominantly adaptive and meaning-oriented; rather than seeking to be "the best," they strive to be "the most worthy" within the framework of their moral and spiritual values.

5. Discussion

Analysis of the participants' responses to the questions revealed that these students are engaged in constructing their career identity in the midst of a field of dual tensions: belonging versus independence, success versus morality, past versus future, and intelligence as a source of power and simultaneously a burden of responsibility. In this context, perfectionism emerges as a "dynamic process of meaning-making" that can be simultaneously a source of psychological pressure and a tool for agency and growth. This finding aligns with the research of Chen et al. (2022), which showed that the relationship between perfectionism and career decision-making difficulty is not linear and depends on the type of perfectionism (adaptive versus maladaptive). Furthermore, research by Sensoy and Bridick (2024) had demonstrated that gifted students often construct their career stories under the influence of imposed expectations from family and society. Our findings not only confirm this conclusion but also go beyond it to reveal that these students possess a significant reflexive capacity to recognize, critique, and rewrite these imposed narratives. In other words, their career story is a "hero's journey" narrative – a journey in which perfectionism is both the hero's challenge and the hero's weapon for overcoming challenges.

6. Conclusion

In sum, conscious guidance of perfectionism through career constructivist interventions can help strengthen identity development and more conscious career path selection among gifted students. Counselors' understanding of these students' career stories and the creation of a safe counseling environment provide the groundwork for meaning reconstruction of memories and rewriting of imposed narratives.

Acknowledgments

The researchers express their sincere gratitude and appreciation to all the students who participated in this study, their respected parents, as well as the principals and counselors of the gifted schools in Isfahan who provided sincere cooperation in conducting this research.

Keywords: Perfectionism, Gifted Students, My Career Story.

واکاوی داستان مسیر شغلی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان از منظر نظریه بر ساخت‌گرایی: یک مطالعه کیفی

کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه

تهران، تهران، ایران

پگاه مساح

استادیار، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سمانه سلیمی *

دانشیار، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

حسین کشاورز افشار

استادیار، گروه مشاوره، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

فهمیه باهنر

چکیده

هدف پژوهش حاضر واکاوی سازه‌های شکل‌دهنده داستان مسیر شغلی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان با کاربست نظریه بر ساخت‌گرایی شغلی ساویکاس (۲۰۱۳) به‌عنوان چارچوب نظری و روش‌شناختی بود. این پژوهش با روش کیفی از نوع پدیدارشناسی انجام شد. جامعه‌آماری شامل دانش‌آموزان دختر پایه دهم مدارس استعدادهای درخشان شهر اصفهان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. ابتدا، ۱۰۰ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به پرسشنامه کمال‌گرایی هیل (۲۰۰۴) پاسخ دادند. سپس، دانش‌آموزانی که نمره آن‌ها یک انحراف معیار بالاتر از میانگین بود به‌صورت هدفمند (ده نفر) انتخاب و به سؤالات مصاحبه «داستان مسیر شغلی من» (ساویکاس، ۲۰۱۵) که منطبق بر پنج مؤلفه داستان شغلی از منظر نظریه بر ساخت‌گرایی است (الگوها، رغبت‌ها، داستان‌های موردعلاقه، شعارها و خاطرات اولیه) پاسخ دادند. تحلیل داده‌ها با روش کلایزی انجام شد. یافته‌ها به استخراج شش مضمون اصلی شامل نیازهای مشاوره‌ای و خودیاری (خودشناسی و یادگیری مستقل، پذیرش و امنیت روانی)، الگوهای آرمانی و خود ایده‌آل (استقلال، پشتکار و شجاعت / هوش، عدالت و مسئولیت اخلاقی / ایمان و معنویت)، رغبت‌ها و جهت‌گیری انگیزشی (یادگیری شخصی، علمی و انگیزشی و تعادل روانی-جسمی)، بازتاب خویشتن مؤلف (استقلال، شجاعت و عدالت‌خواهی / همدلی، رشد درونی و نوآوری / تلاش برای موفقیت و ثبات)، نصیحت‌گر درونی و شعارهای زندگی (پیشرفت، تاب‌آوری و خودباوری / معنویت، اصالت و خودپذیری) و بازسازی معنایی خاطرات (چالش‌های اولیه، راهبردهای رشد و عاملیت و ارتباطات مثبت و اعتماد) انجامید. در مجموع، هدایت آگاهانه کمال‌گرایی از طریق مداخلات مبتنی بر بر ساخت‌گرایی شغلی می‌تواند به تقویت رشد هویتی و انتخاب آگاهانه‌تر مسیر شغلی دانش‌آموزان مستعد کمک کند.

کلیدواژه‌ها: کمال‌گرایی، دانش‌آموزان استعداد درخشان، داستان شغلی من.

مقدمه

آمادگی برای انتخاب رشته دانشگاهی و تصمیم‌گیری شغلی^۱ یکی از دغدغه‌های اساسی است که والدین برای موفقیت شغلی نوجوانان با آن سروکار دارند (گل‌محمدیان و همکاران، ۱۴۰۵). فرایند تصمیم‌گیری در این زمینه برای بسیاری از دانش‌آموزان یک فرایند استرس‌زا محسوب شده و اغلب با افزایش سطح اضطراب همراه است (جوکار و همکاران، ۱۴۰۴؛ لیشیتس برازیلز^۲ و همکاران، ۲۰۱۵). چگونگی مدیریت فرایند تصمیم‌گیری در این مقطع می‌تواند رشد تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان در آینده را تحت تأثیر قرار دهد (سرای و یوسفی، ۱۴۰۲؛ درو^۳، ۲۰۲۲). اگرچه این چالش برای همه دانش‌آموزان وجود دارد اما دانش‌آموزان تیزهوش به‌عنوان سرمایه‌های انسانی هر کشور، با چالش‌های ویژه‌ای در مسیر انتخاب روبه‌رو هستند، شاید از این جهت که آنان از سوی والدین، معلمان و جامعه با انتظارات بالایی مواجه هستند و معمولاً فشار روانی زیادی برای کسب نمرات بالا، حفظ جایگاه ممتاز تحصیلی و شغل‌های خاصِ باپرستیژ تحمل می‌کنند، این فشارها ممکن است باعث سوق دادن آن‌ها به سمت کمال‌گرایی^۴ بالا شود (کوران و هیل^۵، ۲۰۱۹؛ نیهارت و یثو^۶، ۲۰۲۱). کمال‌گرایی گرایش فرد به داشتن اهداف بلند پروازانه و جاه‌طلبانه و معیارهای سطح بالای افراطی و تلاش افراطی برای رسیدن به این معیارهاست که می‌تواند خود انتقادی، خود ارزشیابی افراطی و عدم اعتماد به نفس را به همراه داشته باشد (کوران و هیل، ۲۰۱۹). امروزه کمال‌گرایی به‌عنوان یک صفت شخصیتی چندبعدی شناخته می‌شود که هم ویژگی‌های مثبت و هم ویژگی‌های منفی را شامل می‌شود (استوبر^۷، ۲۰۲۱). کمال‌گرایی مثبت^۸ به آن دسته از افکار و رفتارهایی اطلاق می‌شود که هدفشان کسب موفقیت و پیشرفت‌های سطح بالا، برای رسیدن به پیامدهای مثبت است. کمال‌گرایی منفی^۹ به رفتارها و افکاری گفته می‌شود که هدفشان کسب موفقیت و پیشرفت‌های سطح بالا برای فرار از پیامدهای منفی است (رویز استبان^{۱۰} و همکاران، ۲۰۲۱). چن^{۱۱} و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهش خود نشان دادند که کمال‌گرایی می‌تواند با تصمیم‌گیری شغلی رابطه‌ی معنادار داشته باشد. یافته‌های این مطالعه نشان داد که کمال‌گرایی با دشواری در تصمیم‌گیری رابطه دوگانه دارد. کمال‌گرایی مثبت از طریق افزایش انطباق‌پذیری

1 career decision making

2 Lipshits-Braziler

3 Duru

4 perfectionism

5 Curran, & Hill

6 Neihart, & Yeo

7 Stoeber

8 positive perfectionism

9 negative perfectionism

10 Ruiz- Esteban

11 Chen

مسیر شغلی، دشواری را کاهش می‌دهد؛ درحالی‌که کمال‌گرایی منفی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با کاهش انطباق‌پذیری، دشواری را افزایش می‌دهد. لذا نقش کمال‌گرایی در مسیر شغلی از یک سو و واگذاری مشاغل حساس و مسئولیت‌ها به افراد باهوش (حیدری نقدعلی، ۱۳۹۷)؛ از سوی دیگر، توجه ویژه به کمال‌گرایی در شکل‌گیری مسیر شغلی دانش‌آموزان استعداد درخشان^۱ را برجسته می‌کند. این در حالیست که پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه بیشتر بر رغبت‌ها و ویژگی‌های تحصیلی یا شناختی دانش‌آموزان استعداد درخشان متمرکز بوده‌اند (زارعان‌شهرکی و همکاران، ۱۳۹۷) و کمتر به جنبه‌های روایتی^۲، هویتی و معناجویانه‌ی انتخاب مسیر شغلی پرداخته‌اند و توجه به داستان مسیر شغلی^۳ این افراد مورد غفلت قرار گرفته‌است. درواقع با وجود تمرکز گسترده پژوهش‌ها بر کمال‌گرایی و پیامدهای آن، بخش قابل توجهی از مطالعات داخلی و خارجی بیشتر به بررسی روابط کمی بین متغیرها پرداخته‌اند و کمتر به این سؤال پاسخ داده‌اند که کمال‌گرایی چگونه در سطح روایت زندگی و داستان شغلی نوجوانان بازتاب می‌یابد (نیپرو^۴ همکاران، ۲۰۲۴). این در حالی است که ادبیات رشد شغلی نشان می‌دهد نوجوانان در فرآیند تصمیم‌گیری شغلی از روایت‌هایی درباره «خود»، «توانایی‌ها» و «آینده مطلوب» استفاده می‌کنند؛ روایتی که می‌تواند تحت تأثیر کمال‌گرایی، فشارهای محیطی و تجربه‌های رشدی شکل گیرد (دی فابیو^۵ و همکاران، ۲۰۲۴؛ موسوی و روشنی، ۱۴۰۳). نظریه برساخت‌گرایی شغلی^۶ ساویکاس^۷ (۲۰۱۵، ۲۰۱۳)، چارچوبی ارزشمند برای تحلیل این روایت‌ها فراهم می‌کند. بر اساس این رویکرد، افراد با ساختن داستان‌های شغلی، به تجربه‌های گذشته و انتخاب‌های آینده خود معنا می‌بخشند و از طریق این داستان‌ها، هویت حرفه‌ای‌شان را شکل می‌دهند نظریه برساخت‌گرایی به پارادایم طرح‌ریزی زندگی^۸ مربوط است و به درون‌مایه زندگی^۹ افراد از داستان‌های مسیر شغلی‌شان توجه دارد (ساویکاس، ۲۰۲۰). در این نظریه «مصاحبه داستان شغلی من»^{۱۰} ابزار اصلی مداخله است که می‌تواند هم جنبه سنجشی و هم جنبه مداخلاتی داشته باشد. در این مصاحبه با استفاده از پنج محور اصلی - شامل مدل‌های نقش (شناسایی قهرمان‌های اولیه و کشف راه‌حل‌های نمادین برای چالش‌های زندگی)، مجلات، وب‌سایت، صفحه‌های مجازی و برنامه‌های تلویزیونی مورد علاقه (برای سنجش رغبت‌ها)؛ داستان مورد علاقه و قهرمان آن (کشف نقش‌ها و طرح داستانی که فرد می‌خواهد در

1 gifted student

2 narraative

3 career story

4 Napier

5 Di Fabio

6 career constructivism theory

7 Savickas

8 life design paradigm

9 life theme

10 My Career Story

زندگی خود ایفا کند)، گفته مورد علاقه (شناسایی ارزش‌ها، باورها و توصیه‌هایی که فرد به خود می‌کند) و همچنین سه خاطره اولیه (شناخت دغدغه و اشتغال ذهنی اصلی و کشف راه حل) (ساویکاس، ۲۰۱۹) داستان شغلی واکاوی می‌شود. تاکنون از این مصاحبه برای شناسایی داستان شغلی گروه‌های مختلف مانند دانشجویان (ماری^۱، ۲۰۲۵)، دانش‌آموزان (گلشن^۲ و همکاران، ۲۰۲۱)، افراد سیاه‌پوست (ماری، ۲۰۱۹) و مشاوران (نیل‌فروشان و سلیمی، ۱۳۹۶) استفاده شده است. همچنین سنسوی و کریس^۳ (۲۰۲۴) در پژوهشی با تکیه بر نظریه ساخت‌گرایی نشان دادند که چگونه دانش‌آموزان استعداد درخشان اغلب داستان شغلی خود را بدون توجه به آرزوهای شغلی خود و با مطابق روایت‌های تحصیلی خانواده و جامعه می‌نویسند. در این پژوهش با بکارگیری مصاحبه «داستان شغلی من» به این دانش‌آموزان کمک شد تا روایت‌هایشان را بازنویسی و مالکیت مسیر شغلی خود را باز یابند. نتایج نشان می‌دهد این فرایند باعث افزایش معنا، انگیزه و خودباوری در انتخاب‌های تحصیلی و شغلی می‌شود. بنابراین آنچه گفته شد واکاوی داستان شغلی دانش‌آموزان استعداد درخشان از دریچه مصاحبه «داستان شغلی من» (۲۰۱۵، ۲۰۱۳)، می‌تواند دیدگاه تازه‌ای در فهم فرایند تصمیم‌گیری شغلی این گروه فراهم سازد. چون این مصاحبه در پنج سؤال خود به ترتیب به شناسایی خودپنداره یا ایده‌آل ایگو، محیط ترجیحی، داستان ترجیحی مورد علاقه و راهکار قهرمان، جمله انگیزشی برای تحریک اقدام و شناسایی اشتغالات ذهنی و کشف راه حل برای آن می‌پردازد. مولفه‌هایی که می‌تواند تبیین‌های مهمی در شناخت عمیق شخصیت افراد داشته باشد (ساویکاس، ۲۰۲۰).

قابل ذکر است که پژوهش‌ها نشان می‌دهد دختران بیش از پسران در گیر کمال‌گرایی می‌شوند (سند^۴ و همکاران، ۲۰۲۱). اترسون^۵ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود نشان دادند که سطح کمال‌گرایی در دختران، به‌ویژه در دوران نوجوانی، به‌طور معناداری بالاتر از پسران است. این تفاوت احتمالاً به دلیل نقش پررنگ‌تر فشارهای اجتماعی و فرهنگی بر دختران برای «بی‌نقص بودن» در ظاهر، عملکرد و روابط اجتماعی است. پژوهش‌ها در زمینه شیوع کمال‌گرایی در دانش‌آموزان استعداد درخشان یافته‌های متفاوتی را گزارش کرده‌اند. برخی مطالعات میزان بالایی از کمال‌گرایی را در این جمعیت نشان داده‌اند، به گونه‌ای که شولر^۶ (۲۰۰۰) در مطالعه‌ای بر روی ۱۱۲ دانش‌آموز تیزهوش، نرخ کمال‌گرایی را ۸۷٫۵ درصد گزارش کرد که از این میان ۵۸

1 Maree

2 Gülsen

3 Sensoy & Cris

4 Sand

5 Etherson

6 Schuler

درصد در محدوده سالم و ۲۹,۵ درصد در محدوده نوروتیک قرار داشتند. در مقابل، پارکر و میلز^۱ (۱۹۹۶) با مقایسه ۶۰۰ دانش‌آموز تیزهوش و ۴۱۸ دانش‌آموز عادی، تفاوت معناداری در نمرات میانگین یا فراوانی تیپ‌های کمال‌گرای بین دو گروه مشاهده نکردند. متاآنالیز استریکر^۲ و همکاران (۲۰۲۰) که ۳۲ اندازه اثر از ۱۰ مطالعه را با مجموع ۳۴۰,۴ نفر ترکیب کرده است، نشان می‌دهد که دانش‌آموزان تیزهوش در ابعاد ناسازگارانه کمال‌گرایی تفاوتی با همتایان عادی ندارند، اما در ابعاد سازگارانه کمال‌گرایی میانگین بالاتری نشان می‌دهند. این یافته مؤید آن است که کمال‌گرایی در دانش‌آموزان استعداد درخشان عمدتاً از نوع سازگارانه و مبتنی بر استانداردهای شخصی بالاست، نه نوع ناسازگارانه توأم با پریشانی است. باوجود انبوه پژوهش‌های کمی درباره کمال‌گرایی و پیامدهای آن در دانش‌آموزان تیزهوش، تاکنون مطالعه‌ای به واکاوی «داستان شغلی» این دانش‌آموزان از منظر نظریه برساخت‌گرایی شغلی نپرداخته است؛ به عبارت دیگر، بیشتر پژوهش‌های داخلی و خارجی به رابطه خطی بین کمال‌گرایی و متغیرهایی مانند تصمیم‌گیری شغلی، انطباق‌پذیری مسیر شغلی یا اضطراب اکتفا کرده‌اند، اما اینکه کمال‌گرایی چگونه در سطح روایت‌های زندگی، الگوهای آرمانی، خاطرات اولیه و شعارهای درونی نوجوانان تیزهوش بازتاب می‌یابد پرسشی بی‌پاسخ مانده است. این خلأ پژوهشی از آن جهت اهمیت دارد که دانش‌آموزان استعداد درخشان به دلیل مواجهه با انتظارات بالای والدین، مدرسه و جامعه، غالباً کمال‌گرایی را نه به عنوان یک صفت شخصیتی ساده، بلکه به مثابه چهارچوب معنایی هویت خود تجربه می‌کنند. نادیده گرفتن این لایه روایی می‌تواند منجر به طراحی مداخلات شغلی سطحی و ناکارآمد شود. از سوی دیگر، نظریه برساخت‌گرایی شغلی ساویکاس با تأکید بر داستان شغلی، بازتاب خویشتن مؤلف و بازسازی معنایی خاطرات ظرفیت بالایی برای شناسایی و بازنگری روایت‌های کمال‌گرایانه دارد؛ بنابراین، ضرورت پژوهش حاضر در دو چیز خلاصه می‌شود: نخست، پر کردن خلأ دانش موجود درباره چگونگی تجربه زیسته و روایت‌شده کمال‌گرایی در میان دختران تیزهوش ایرانی؛ دوم، ارائه شواهد عملی برای مشاوران مدارس و روان‌شناسان شغلی تا بتوانند بر اساس درکی عمیق‌تر از داستان شغلی این گروه، مداخلات برساخت‌گرایانه مؤثرتری طراحی کنند. به همین جهت هدف اصلی این پژوهش، واکاوی مضامین سازنده داستان شغلی دختران کمال‌گرای استعداد درخشان از منظر نظریه برساخت‌گرایی شغلی یعنی «مصاحبه داستان شغلی من» است.

روش

روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود. در این پژوهش، پژوهشگر از داده‌های پرسشنامه برای انتخاب

1 Parker & Mills

2 Stricker

هدفمند شرکت کنندگان جهت شرکت در پژوهش استفاده کرد. داده‌های کیفی از طریق کشف دیدگاه‌های عمیق شرکت کنندگان فراهم می‌شود (کرسول و پلاتوکلارک^۱، ۲۰۱۱). در ابتدا توصیف و شناسایی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان به‌وسیله پرسشنامه کمال‌گرایی هیل^۲ (۲۰۰۴) انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان سال دهم مدارس استعداد درخشان دخترانه در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ اصفهان تشکیل می‌داد. بعد از دریافت کد اخلاق از کمیته اخلاق دانشگاه تهران و کسب مجوز از آموزش و پرورش اصفهان به مدارس دخترانه استعداد درخشان دوره دوم متوسطه در شهر اصفهان مراجعه شد. پس از فراهم شدن زمینه‌ی اجرا، پرسشنامه کمال‌گرایی هیل (۲۰۰۴) در میان دانش‌آموزان توزیع و تکمیل شد. روش نمونه در بخش اول به شیوه نمونه‌گیری در دسترس _ داوطلبانه بود که ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان پایه دهم حاضر به همکاری شدند. همه شرکت کنندگان دختر بودند و در رشته‌های ریاضی، تجربی و علوم انسانی تحصیل می‌کردند. تحلیل داده‌ها در این بخش به کمک نرم‌افزار SPSS-26 انجام شد و آماره‌های توصیفی مانند میانگین و انحراف معیار برآورد شدند. روش نمونه‌گیری در بخش دوم این پژوهش نمونه‌گیری هدفمند از نوع ملاکی بود که با توجه به نمرات حاصله در آزمون کمال‌گرایی افراد وارد مصاحبه شدند. به عبارتی، دانش‌آموزانی که نمره آن‌ها یک انحراف معیار بالاتر از میانگین بود به مصاحبه دعوت شدند. بعد از انجام ۱۰ مصاحبه، پژوهش به اشباع داده‌ها رسید و از نظر پژوهشگر اطلاعات جدیدی بیان و کشف نمی‌شد. مصاحبه‌ها در اتاق مشاوره مدرسه و فقط با حضور پژوهشگر و دانش‌آموز انجام شد و زمان هر مصاحبه بین ۴۰ تا ۵۰ دقیقه بود. پیش از انجام مصاحبه والدین و دانش‌آموزان رضایت کتبی گرفته شد و به آن‌ها اطمینان داده شد که هر زمانی که بخواهند می‌توانند از روند پژوهش خارج شوند. برای رعایت ملاحظات اخلاقی، در آغاز مصاحبه به مصاحبه‌شوندگان درباره هدف پژوهش، روش مصاحبه، اطمینان از محرمانه بودن اطلاعات و حق آن‌ها برای شرکت یا عدم شرکت در مطالعه توضیحات کامل ارائه شد. رضایت آگاهانه از مصاحبه‌شوندگان اخذ گردید. همچنین این پژوهش دارای کد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه تهران (IR.UT.PSYEDU.REC.1404.004) می‌باشد.

ملاک‌های ورود به مصاحبه پژوهش عبارت بود از: دانش‌آموزان دختری که سال دهم بودند و در مدارس استعداد درخشان شهر اصفهان تحصیل می‌کردند و نمره کمال‌گرایی آن‌ها در نمونه مورد مطالعه یک انحراف معیار بالاتر از میانگین بود. در بخش کیفی پژوهش که با روش پدیدارشناسی توصیفی انجام شد، تحلیل داده‌ها این پژوهش در دو گام مجزا اما مرتبط انجام شد. گام اول، تحلیل داده‌ها با استفاده از راهبرد هفت مرحله‌ای

1 Creswell & Plano Clark

2 Hill perfectionism questionnaire

کلایزی^۱ (۱۹۷۸) انجام شد. پس از پیاده‌سازی دقیق مصاحبه‌ها، متن هر مصاحبه چندین بار مطالعه شد تا درک عمیقی از تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان حاصل گردد. سپس عبارت‌های معنادار استخراج، کدگذاری اولیه و در قالب مضامین فرعی و اصلی سازمان‌دهی شدند. در این گام، پژوهشگر بدون پیش‌فرض نظری خاص و صرفاً با تمرکز بر آنچه مشارکت‌کنندگان بیان کرده‌اند، به توصیف پدیدارشناختی یافته‌ها پرداخت. این مرحله معادل «رویکرد باز» در روش کلایزی است.

گام دوم: تفسیر نظری مبتنی بر بساخت‌گرایی شغلی ساویکاس پس از استخراج مضامین اولیه، یافته‌ها در چارچوب نظریه بساخت‌گرایی شغلی ساویکاس (۲۰۱۳، ۲۰۱۵) مورد بازخوانی و تفسیر قرار گرفتند. منطق این گام آن بود که سؤالات مصاحبه («داستان شغلی من») خود بر پنج مؤلفه نظریه ساویکاس (الگوهای آرمانی، رغبت‌ها، داستان‌های موردعلاقه، شعارهای زندگی و خاطرات اولیه) استوار هستند؛ بنابراین، مفاهیم انتزاعی این نظریه مانند «خود ایده‌آل»، «بازتاب خویشتن مؤلف»، «نصیحت‌گر درونی» و «بازسازی معنایی خاطرات» به‌عنوان چارچوب تفسیری برای سازمان‌دهی و معنابخشی به مضامین پدیدار شده به کار رفتند. لذا گام دوم، بر اساس چارچوب نظری ساویکاس تفسیر شد که در بخش ابزار توضیح داده شد. در مجموع روش کلایزی در این پژوهش برای توصیف پدیدارشناختی داده‌ها به کار رفت، اما تمامی مراحل کدگذاری، مقوله‌بندی و به‌ویژه نام‌گذاری نهایی مضامین، با هدایت مفاهیم نظریه بساخت‌گرایی شغلی ساویکاس انجام شده است.

ابزارهای پژوهش

پرسشنامه کمال‌گرایی هیل: جهت سنجش کمال‌گرایی در این پژوهش از نسخه فارسی پرسشنامه کمال‌گرایی هیل (۲۰۰۴) که توسط جمشیدی و همکاران (۱۳۸۸) هنجار شد استفاده شد. پاسخگویی به این مقیاس در طیف لیکرت چهاردرجه‌ای (کاملاً موافق=۴ تا کاملاً مخالف=۱) صورت می‌پذیرد. نسخه فارسی این مقیاس به ۵۱ سؤال تقلیل یافته و دو بعد کمال‌گرایی مثبت و منفی را می‌سنجد. کمال‌گرایی مثبت شامل خرده مقیاس‌های تلاش برای عالی بودن، هدفمندی و نظم و سازمان‌دهی است. کمال‌گرایی منفی ابعاد استانداردهای بالا برای دیگران، ادراک فشار و تلقی منفی از خود را در برمی‌گیرد.

در نمونه ایرانی، روایی سازه این ابزار از طریق تحلیل عاملی تأیید شده است. همچنین پایایی پرسشنامه در ایران مناسب گزارش شده است؛ به‌طوری‌که آلفای کرونباخ برای کل مقیاس و برای زیرمقیاس‌ها بین ۰/۷۷ تا ۰/۹۱ به‌دست آمده است (جمشیدی و همکاران، ۱۳۸۸). در پژوهش حاضر پایایی از طریق محاسبه آلفای کرونباخ

برای نمره کل ۰/۷۸ و برای خرده‌مقیاس‌ها بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۴ برآورد شد.

مصاحبه داستان شغلی من: برای سنجش مؤلفه‌های داستان زندگی شغلی از مصاحبه‌ی داستان شغلی من (ساویکاس، ۲۰۱۵) استفاده شد. این مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بر پنج موضوع اصلی تمرکز دارد و از طریق آن‌ها تلاش می‌شود درون‌مایه‌های داستان زندگی شغلی مراجع آشکار شود. سؤال ورودی مصاحبه «یک جلسه مشاوره خوب چگونه است؟» به ایجاد صمیمیت، کاهش تنش و فهم انتظارات مراجع کمک می‌کند. در ادامه پنج سؤال اصلی مطرح می‌شود:

۱. چه کسی را در دوران رشد خود تحسین می‌کردید؟ (در کودکی و نوجوانی) با مطرح کردن این سؤال به دنبال شناخت قهرمان‌های اولیه و کشف راه‌حل‌های نمادین برای چالش‌های زندگی هستیم (ساویکاس، ۲۰۱۹، ص ۵۹).

۲. چه برنامه تلویزیونی یا مجله‌ای را به‌طور منظم دنبال می‌کنید؟ سؤال درباره رسانه‌ها و محتوای موردعلاقه به شناسایی رغبت‌ها، علایق پایدار و محیط‌های ترجیحی فرد کمک می‌کند و نشان می‌دهد مراجع به سمت چه موضوعاتی کشش دارد و در چه بافت‌هایی احساس معنا می‌کند (ساویکاس، ۲۰۱۹، ص ۶۱).

۳. داستان موردعلاقه‌تان از کتاب یا فیلم چیست؟ داستانی که فرد اخیراً خوانده یا دیده است به‌طور نمادین بازتاب‌دهنده مسئله اصلی زندگی او و شیوه‌ای است که تصور می‌کند باید با آن مواجه شود. این بخش به شناسایی نقش‌ها و طرح داستانی که فرد می‌خواهد در زندگی خود ایفا کند کمک می‌کند (ساویکاس، ۲۰۱۹، ص ۶۲).

۴. شعار یا نقل قول محبوبتان چیست؟ هدف از پرسش این سؤال شناسایی ارزش‌ها، باورها و توصیه‌هایی است که فرد به خود می‌کند (ساویکاس، ۲۰۱۹، ص ۶۳).

۵. اولین خاطره از دوران کودکی (حدود ۵ یا ۶ سالگی) شما چیست؟ آخرین سؤال درباره نخستین خاطرات دوران زندگی است. خاطراتی که ساویکاس آن‌ها را «دی‌ان‌ای روان‌شناختی» فرد می‌داند. این خاطرات به شناسایی درون‌مایه‌های پایدار زندگی، الگوهای تجربه و مسائل بنیادینی که فرد در طول زندگی با آن‌ها درگیر است کمک می‌کند. خاطره اول و دوم اشتغال ذهنی و خاطره سوم راهکار را مشخص می‌کند (ساویکاس، ۲۰۱۹، ص ۶۴).

جهت بررسی اعتبار و صحت داده‌های پژوهش، از چهار معیار قضاوت شامل اعتبار^۱، انتقال‌پذیری^۲

1 credibility

2 transferability

اطمینان‌پذیری^۱ و تأیید‌پذیری^۲ که توسط لینکن گوبا^۳ (۱۹۷۸) پیشنهاد شده است استفاده شد. برای تضمین اعتبار، درگیری مداوم با موضوع و داده‌های پژوهش وجود داشت. از نظرات اساتید در ارتباط با روند انجام مصاحبه‌ها و تحلیل آن‌ها استفاده شد. برای بررسی اطمینان‌پذیری داده‌ها از نظرات همکاران متخصص استفاده شد و متن مصاحبه‌ها برای بررسی دقیق‌تر کدگذاری‌ها به همکاران ارائه شد. برای رسیدن به اصل انتقال‌پذیری، سعی شد از دانش‌آموزان متفاوت و تعداد مصاحبه بیشتری استفاده گردد. افزون بر این جهت تأمین تأیید‌پذیری، سعی شد پژوهشگران قضاوت‌ها و سوگیری‌های خود را تا حد امکان در کار دخالت ندهند و با ثبت همه‌ی مراحل انجام کار و داده‌های حاصله و حفظ مستندات در تمام مراحل پژوهش به تضمین قابلیت تأیید این پژوهش کمک نمایند.

یافته‌ها

در تحلیل یافته‌ها، ابتدا داده‌های کمی حاصل از پرسش‌نامه کمال‌گرایی هیل بررسی می‌شوند و سپس تحلیل داده‌های کیفی مربوط به مصاحبه‌های انجام‌شده بر اساس الگوی مصاحبه داستان شغلی ساویکاس ارائه می‌گردد. بیشترین تعداد شرکت‌کنندگان مربوط به رشته‌ی تجربی (۶۸ درصد) بوده است. پس‌از آن، رشته‌ی ریاضی با ۲۰ درصد و رشته‌ی انسانی با ۱۲ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. به این ترتیب، می‌توان گفت که ترکیب شرکت‌کنندگان از نظر رشته‌ی تحصیلی نسبتاً متنوع بوده است و این امر به غنای داده‌های پژوهش کمک می‌کند. در گام بعدی، به منظور بررسی وضعیت کلی شرکت‌کنندگان از نظر میزان کمال‌گرایی، داده‌های حاصل از پرسش‌نامه کمال‌گرایی هیل مورد تجزیه و تحلیل توصیفی قرار گرفت. آماره‌های توصیفی برای کمال‌گرایی سازگارانه (مثبت) ($M=68/88$, $SD=4/89$) و ناسازگارانه (منفی) ($M=65/55$, $SD=4/17$) و نمره کل ($M=134/43$, $SD=9/06$) برآورد شد.

در توزیع نرمال، حدود ۶۸ درصد افراد در بازه $1 \pm$ انحراف معیار از میانگین قرار می‌گیرند. افرادی که بیش از ۱ انحراف معیار بالاتر از میانگین هستند، تقریباً در ۱۶ درصد بالای توزیع قرار می‌گیرند و می‌توانند گروه مناسبی برای مطالعه باشند. تعداد این افراد ۱۷ نفر بود که ۱۰ نفر برای مصاحبه داوطلب شدند. در جدول شماره یک خلاصه‌ای از مشخصات مصاحبه‌شوندگان ارائه می‌شود. همچنین نمرات کمال‌گرایی و ابعاد آن برای ۱۷ نفری که دارای یک انحراف معیار بالاتر از میانگین بودند در جدول ۲ و پس از جدول مشخصات ارائه شده است.

1 dependability
2 confirmability
3 Lincoln & Guba

جدول یک: مشخصات دانش‌آموزان مشارکت‌کننده

کد	جنسیت	سن	رشته تحصیلی
دانش‌آموز شماره یک	دختر	۱۷	انسانی
دانش‌آموز شماره دو	دختر	۱۷	تجربی
دانش‌آموز شماره سه	دختر	۱۶	تجربی
دانش‌آموز شماره چهار	دختر	۱۷	انسانی
دانش‌آموز شماره پنج	دختر	۱۶	ریاضی
دانش‌آموز شماره شش	دختر	۱۶	تجربی
دانش‌آموز شماره هفت	دختر	۱۶	تجربی
دانش‌آموز شماره هشت	دختر	۱۷	تجربی
دانش‌آموز شماره نه	دختر	۱۶	ریاضی
دانش‌آموز شماره ده	دختر	۱۷	ریاضی

جدول دو: آماره‌های توصیفی مربوط به نمرات نمونه ۱۷ نفره

شماره شرکت‌کننده	استانداردهای بالا برای دیگران	ادراک فشار از سوی والدین	تلقی منفی از خود	نظم و سازمان‌دهی	تلاش برای عالی بودن	هدفمندی	کمال‌گرایی منفی	کمال‌گرایی مثبت	نمره کل
۱	۱۵	۱۶	۴۹	۲۰	۲۱	۲۳	۸۰	۶۴	۱۴۴
۲	۱۵	۱۶	۵۰	۲۰	۲۲	۲۴	۸۱	۶۶	۱۴۷
۳	۱۴	۱۷	۵۰	۲۱	۲۲	۲۴	۸۱	۶۷	۱۴۸
۴	۱۵	۱۷	۵۱	۲۲	۲۲	۲۴	۸۳	۶۸	۱۵۱
۵	۱۵	۱۸	۵۲	۲۱	۲۲	۲۴	۸۵	۶۷	۱۵۲
۶	۱۶	۱۷	۵۱	۲۲	۲۳	۲۶	۸۴	۷۱	۱۵۵
۷	۱۶	۱۷	۵۲	۲۲	۲۳	۲۵	۸۵	۷۰	۱۵۵
۸	۱۶	۱۷	۵۳	۲۲	۲۳	۲۵	۸۶	۷۰	۱۵۶
۹	۱۶	۱۸	۵۳	۲۳	۲۳	۲۶	۸۷	۷۲	۱۵۹
۱۰	۱۶	۱۸	۵۴	۲۲	۲۴	۲۶	۸۸	۷۲	۱۶۰
۱۱	۱۷	۱۸	۵۵	۲۳	۲۴	۲۵	۹۰	۷۲	۱۶۲
۱۲	۱۷	۱۸	۵۵	۲۳	۲۴	۲۶	۹۰	۷۳	۱۶۳

شماره شرکت‌کننده	استانداردهای بالا برای دیگران	ادراک فشار از سوی والدین	تلقی منفی از خود	نظم و سازمان‌دهی	تلاش برای عالی بودن	هدفمندی	کمال‌گرایی منفی	کمال‌گرایی مثبت	نمره کل
۱۳	۱۶	۱۹	۵۶	۲۳	۲۴	۲۷	۹۱	۷۴	۱۶۵
۱۴	۱۷	۱۹	۵۷	۲۳	۲۵	۲۶	۹۳	۷۴	۱۶۷
۱۵	۱۶	۲۰	۵۸	۲۴	۲۵	۲۶	۹۴	۷۵	۱۶۹
۱۶	۱۸	۱۹	۵۸	۲۴	۲۵	۲۸	۹۵	۷۷	۱۷۲
۱۷	۱۷	۲۰	۵۸	۲۵	۲۶	۲۸	۹۵	۷۹	۱۷۴
میانگین	۱۶	۱۷/۸۸	۵۳/۶۴	۲۲/۳۵	۲۳/۴۱	۲۵/۴۷	۸۷/۵۳	۷۱/۲۴	۱۵۸/۷۶
انحراف معیار	۰/۹۴	۱/۱۸	۲/۹	۱/۳۲	۱/۳	۱/۳۷	۴/۹	۳/۸۸	۸/۶۱

در راستای تحلیل داده‌های کیفی پژوهش، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ده نفر از دانش‌آموزان دارای سطوح بالای کمال‌گرایی انجام شد. مصاحبه‌ها بر اساس تجاربی که از مشاوره داشتند و پنج سؤال اصلی الگوی «مصاحبه داستان شغلی من» صورت پذیرفت.

جدول سه: مضامین اصلی، فرعی و مفاهیم اولیه تحلیل مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مفاهیم اولیه برگرفته از نقل قول مستقیم
نیازهای مشاوره‌ای و خودیاری	خودشناسی و یادگیری مستقل	دوست دارم مشاور فقط گوش بده نه اینکه راه حل بده؛ باید خودم به این برسم که چی می‌خوام؛ مشاور خوب کسیه که سؤال بپرسه تا من خودم فکر کنم؛ نمی‌خوام کسی برام تصمیم بگیره
	پذیرش و امنیت روانی	وقتی مشاور قضاوت نمی‌کنه راحت‌تر حرف می‌زنم؛ احساس امنیت می‌کنم، می‌تونم هر چیزی بگم؛ نمی‌خوام کسی بهم بگه اشتباه فکر می‌کنی؛ فضایی که بشه بدون ترس حرف زد.
الگوهای آرمانی و خود ایده‌آل	استقلال، پشتکار و شجاعت	مامانم زن قوی‌ایه که وابسته به کسی نیست؛ کسی که هیچ وقت تسلیم نمی‌شه؛ فوتبالیستی که اعتماد به نفس و پشتکار داره؛ کسی که می‌تونه نیازهاشو خودش برطرف کنه
	هوش، عدالت و مسئولیت اخلاقی	اگر قهرمانانی که انسان‌ها رو نجات می‌دادن؛ حس همدلی و کمک به دیگران؛ کسی که به فکر بقیه هست؛ مهربونی و نوع دوستی؛ عدالت خواهی
	ایمان و معنویت	ایمان بالایی که به خدا داره؛ صبور و مؤمن؛ آرامش درونی که از باور به خدا میاد
رغبت‌ها و جهت‌گیری انگیزشی	یادگیری (شخصی، علمی و انگیزشی)	مطالب خودشناسی برای رشد شخصیتم؛ تاریخ رو دوست دارم یاد بگیرم؛ کانال‌های جملات انگیزشی دنبال می‌کنم؛ محتوای علمی و روان‌شناسی؛ چیزهایی که بهم یاد بده

مضامین اصلی	مضامین فرعی	مفاهیم اولیه برگرفته از نقل قول مستقیم
	تعادل روانی و جسمی	کانال‌های طنز برای اوقات فراغت؛ موسیقی بی کلام؛ کانال ورزش و تندرستی؛ تغذیه سالم؛ کارهای دستی؛ خودمراقبتی
بازتاب خویشتن مؤلف	استقلال، شجاعت و عدالت‌خواهی	دختر فیلم باهوش و مستقل بود، به محدودیت‌ها توجه نداشت؛ شخصیت شجاع و ریسک‌پذیر؛ مبارزه و اتحاد برای از بین بردن ظلم؛ دنبال حقیقت
	همدلی، رشد درونی و نوآوری	از دل بحران به خودشناسی رسید؛ می‌خواهد جهان رو تغییر بده؛ نوع‌دوستی و محافظت از دیگران؛ پذیرش ضعف‌ها و رشد
	تلاش برای موفقیت و ثبات	نقش اصلی برای رسیدن به هدفش همه‌جوره می‌جنگه؛ غلبه بر سختی‌های اقتصادی؛ مسئولیت خانوادگی؛ موفقیت مالی برام مهمه
نصیحت‌گر درونی و شعارهای زندگی	پیشرفت، تاب‌آوری و خودباوری	ما آدم‌ها متفاوتیم و مسیر هرکی متفاوت؛ زندگی تر شدن پی‌درپی است؛ صبر داشته باش؛ به خودت باور داشته باش؛ پشتکار مهمه
	معنویت، اصالت و خودپذیری	بیشترین عشق جهان را به‌سوی تو می‌آورم (خطاب به خدا)؛ رها شدن از مقایسه؛ خودم باشم نه اون چیزی که دیگران می‌خوان؛ خودپذیری
بازسازی معنایی خاطرات	چالش‌های اولیه	احساس می‌کردم به جمع تعلق ندارم؛ با دوست صمیمیم تک افتاده بودیم؛ غر می‌زدم ولی می‌دونستم وقتی برسیم بهترین حس رو دارم؛ فشار برای کاری که نمی‌خواستم
	راهبردهای رشد و عاملیت	ارزش من نمره نیست؛ تنهایی بعضی وقتا بهترین راهه؛ از شکست یاد گرفتم؛ خودم به‌تنهایی از پسش بر اومدم.
	ارتباطات مثبت و اعتماد	وقتی گلم باعث برد تیم شد، اعتمادبه‌نفس گرفتم؛ تنها قسمت خوب خاطره این بود که با دوست صمیمیم برگشتیم؛ اعتماد، محبت، تعلق

یافته‌های حاصل از تحلیل داستان شغلی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان بر اساس شش مضمون اصلی و ۱۵ مضمون فرعی استخراج‌شده، با تکیه بر مبانی نظریه برساخت‌گرایی ساویکاس و شواهد روایی، ارائه می‌شود.

مضمون اصلی اول: نیازهای مشاوره‌ای و خودیاری

این مضمون به بررسی انتظارات دانش‌آموزان از فرایند مشاوره می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که این گروه از نوجوانان کمال‌گرا، مشاوره مؤثر را نه در دریافت نسخه و نصیحت مستقیم، بلکه در فرصتی برای خودشناسی و بازتاب درونی تعریف می‌کنند. آن‌ها به دنبال فضایی هستند که در آن بدون ترس از قضاوت، احساسات واقعی خود را بیان کنند و از طریق گفت‌وگو، به درک عمیق‌تری از ارزش‌ها و انگیزه‌های شخصی‌شان دست یابند. دو مؤلفه کلیدی در اینجا برجسته است: یادگیری مستقل از طریق اکتشاف شخصی معنا و پذیرش عاطفی همراه با امنیت روانی. این نیازها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان کمال‌گرا به‌جای

راهکارهای آماده، به دنبال توانمندسازی برای حل مسئله به شیوه خود هستند و همدلی بدون قضاوت را مبنای اعتماد به مشاور می‌دانند.

«دوست دارم مشاور فقط گوش بده، نه اینکه راه حل بده.» (دانش‌آموز ۱)

«وقتی مشاور قضاوت نمی‌کند، راحت‌تر حرف می‌زنم و احساس راحتی بیشتری می‌کنم» (دانش‌آموز

۴)

مضمون اصلی دوم: الگوهای آرمانی و خود ایده‌آل

این مضمون برگرفته از سؤال اول مصاحبه (مدل‌های نقش در کودکی) است. در نظریه برساخت‌گرایی، انتخاب الگوها بازتابی از ارزش‌ها، ویژگی‌های شخصیتی و الگوهای رفتاری اولیه فرد محسوب می‌شود. در دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان، مدل‌های نقش ترکیبی از استقلال و خودکفایی (مانند فردی که وابسته به کسی نیست)، پشتکار و شجاعت (مانند شخصیتی که در برابر موانع تسلیم نمی‌شود)، عدالت و مسئولیت اخلاقی (مانند ابرقهرمانی که به دیگران کمک می‌کند) و ایمان و معنویت (مانند فردی صبور و مؤمن) هستند. این الگوها نشان می‌دهند که «خود ایده‌آل» در این گروه نه فقط موفقیت‌محور و رقابتی، بلکه عمیقاً با ارزش‌های انسانی و معنوی گره خورده است. آنان کسانی را تحسین می‌کنند که هم توانایی فردی بالا دارند و هم وجدان اخلاقی و تعهد اجتماعی.

«خب حقیقتاً اولین الگوم ک مامانمه چون از نظرمن مامانم خیلی زن قوی و محکمی که خودش میتونه نیازهاشو برطرف کنه و تو زندگی وابسته کسی نیست و هم اینکه خیلی صبور و برعکس من صبرم پایینه و همیشه دلم میخاد بتونم صبرمو ببرم خیلی بالاتر از اینی که هست بعدیش یه فوتبالیسته که تقریباً سه ساله می‌شناسمش و خیلی ویژگی‌های خوبی داره که دوست دارم شبیهش باشم مثل اعتماد به نفسش، پشتکار و تلاشش و ایمان بالایی که به خدا داره.» (دانش‌آموز ۳)

«خیلی دقیق یادم نمید اما اکثر کاراکترهایی که دنبال می‌کردم ابرقهرمان‌هایی بودن که میومدن و انسان‌ها و دنیا رو یا از دست یه آدم بد نجات می‌دادن یا از یه خطری که بود. علتی که دوستشون داشتم اون حس اهمیت دادن به دیگران بود. حس همدلی و اینکه بتونی به بقیه کمک کنی.»

(دانش‌آموز ۱۰)

مضمون اصلی سوم: رغبت‌ها و جهت‌گیری انگیزشی

این مضمون برگرفته از سؤال دوم مصاحبه (برنامه‌ها و محتواهای موردعلاقه) است. در رویکرد ساویکاس،

رغبت‌ها ابزاری برای شناخت «خویشتن به عنوان عامل تلاش و اهداف» هستند. یافته‌ها نشان می‌دهد که دانش‌آموزان کمال‌گرا عمدتاً محتوایی را دنبال می‌کنند که در دو جهت حرکت می‌کند: یادگیری همه‌جانبه (خودشناسی، روان‌شناسی، علم، تاریخ، محتوای انگیزشی) و حفظ تعادل روانی و جسمی (طنز، سرگرمی، ورزش، تغذیه سالم، کارهای دستی). حضور هم‌زمان این دو دسته نشانه کمال‌گرایی سازنده است؛ آن‌ها می‌خواهند همیشه در حال رشد و پیشرفت باشند، اما از ارزش تفریح، آرامش و خودمراقبتی غافل نمی‌شوند. این یافته با تصور رایج از کمال‌گرایی خشک و یک‌بعدی تفاوت دارد و نشان می‌دهد که این دانش‌آموزان به دنبال تعادلی پویا میان تلاش برای برتری و سلامت روان هستند.

«چند دسته هستند. تاریخ رو دوست دارم که بخونم و یادگیرم. مطالب خودشناسی برای اینکه بتونم شخصیت خودمو رشد بدم. برای اوقات فراغتم چندتا کانال رمان دارم. کانال‌های طنز دارم. بیشتر دوست دارم مطالب که بهم چیز یاد میدن رو دنبال کنم. کانال‌های موسیقی بی کلام دارم؛ کانال برای ورزش و تندرستی دارم. کانال که جملاتی انگیزشی میذارن رو هم دنبال می‌کنم.» (دانش‌آموز ۱)

«بیشتر محتواهایی که مربوط به معاصره نه باستانی که تاثیرش روی زندگی ما هست رو دنبال می‌کنیم. تاریخ المان و جنگ جهانی اول و دوم بنظرم خیلی جذابه.» (دانش‌آموز ۷)

مضمون اصلی چهارم: بازتاب خود در داستان‌های مورد علاقه

این مضمون برگرفته از سؤال سوم مصاحبه (فیلم، کتاب یا سریال موردعلاقه) است. در نظریه بر ساخت‌گرایی، داستان‌های موردعلاقه آینه‌ای برای بازتاب «خویشتن به عنوان مؤلف» و مشکلات اصلی زندگی فرد هستند. قهرمانانی که دانش‌آموزان کمال‌گرا با آن‌ها همذات‌پنداری می‌کنند، دارای سه ویژگی برجسته‌اند: نخست استقلال، شجاعت و عدالت‌خواهی (قهرمانی که بدون توجه به محدودیت‌ها به دنبال حقیقت است یا در برابر ظلم می‌ایستد)؛ دوم همدلی، رشد درونی و نوآوری (قهرمانی که از دل بحران به خودشناسی می‌رسد و برای تغییر جهان تلاش می‌کند)؛ سوم تلاش برای موفقیت و ثبات (قهرمانی که با پشتکار بر سختی‌های اقتصادی غلبه می‌کند). این الگوها نشان می‌دهد که این دانش‌آموزان زندگی را صحنه‌ای برای عاملیت شخصی و مسئولیت اخلاقی می‌دانند. آن‌ها نه تنها به دنبال غلبه بر موانع فردی هستند، بلکه دغدغه تغییر وضعیت ناعادلانه و حمایت از دیگران را نیز در روایت‌های خود بازتاب می‌دهند.

«النا هولمز، اون دختر توی فیلم، باهوش بود، مستقل، کنجکاو و بی‌توجه به محدودیت‌هایی که جامعه

براش ساخته بود.» (دانش‌آموز ۲)

«خب به تازگی اسکوتید گیمو فصل جدیدشو دیدم و به نظرم کل فیلم استعاره‌ای از دنیا و کشورها و آدم‌های ضعیف باشه؛ و به نظرم فیلم داشت می‌گفت که همیشه ظلم و نابرابری تو دنیا هست و فقط با مبارزه و اتحاد و همدلی میشه اون قدرت‌های خودخواه زورگو رو از بین برد.» (دانش‌آموز ۴)

«اخیراً کتابی نخوندم و تازگی ی کتاب رو شروع کردم و هنوز ب جای خاصی نرسیده و از نظر سریال هم سریال‌هایی که اخیر دیدم جان سخت بوده که قهرمانش شخصیت خیلی شجاع و ریسک‌پذیری بود که من اصلاً اینطوری نیستم و خیلی محتاطم و یکی دیگه هم تاسیان که نقش اصلی برای رسیدن به هدفش همه جوره می‌جنگه و تلاش میکنه که میشه گف تا حدودی شبیه هستم ولی دوست دارم که بیشتر برای رسیدن به اهدافم تلاش کنم.» (دانش‌آموز ۳)

مضمون اصلی پنجم: نصیحت‌گر درونی و شعارهای زندگی

این مضمون برگرفته از سؤال چهارم مصاحبه (گفته‌ها و شعارهای الهام‌بخش) است. در رویکرد ساویکاس، این گفته‌ها نمایانگر «نصیحت‌گر خویش» و شهود فرد درباره نحوه حرکت به سمت آینده و مدیریت چالش‌ها هستند. در دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان، صدای درونی آن‌ها ترکیبی از پیشرفت همراه با تاب‌آوری (تلاش برای بهتر شدن، اما با پذیرش این که مسیر هر کس متفاوت است) و معنویت و اصالت (اتکا به ایمان، خودپذیری و رهایی از مقایسه) است. جملاتی که آن‌ها تکرار می‌کنند، نه از جنس «همیشه بهترین باش» بلکه از جنس «خودت باش و به مسیر خودت ادامه بده» و «با صبر و ایمان از دشواری‌ها عبور کن» است. این یافته نشان می‌دهد که کمال‌گرایی در این گروه به سمت نوعی خردورزی عاطفی سوق یافته است؛ آن‌ها یاد گرفته‌اند که بین تلاش برای عالی بودن و پذیرش محدودیت‌های انسانی تعادل برقرار کنند.

«محتوایی که داره درمورد آینده که ما آدم‌ها متفاوت از هم هستیم و مسیری که برای رسیدن به اهدافمون طی می‌کنیم هم متفاوت و دلیل نمیشه که از یک روش پیروی کنیم.» (دانش‌آموز ۷)

«دو تا شعر که خیلی دوستشون دارم یکی شعر سهراب سپهری که: «زندگی‌تر شدن پی در پی زندگی آب تنی کردن در حوضچه اکنون است رخت‌ها را بکنیم آب در یک قدمی است» در شرایط سخت به من این مفهوم را می‌رساند که زندگی پر از سختی و مشکلات است و تو ملهم باد این رو تجربه کنی؛ و یکی شعر شاملو «بیشترین عشق جهان را به سوی تو می‌آورم. چرا که هیچ چیز در کنار من از تو عظیم‌تر نبوده» در زمان غم یا شادی از اعماق وجودم رو به خدا میگم.» (دانش‌آموز ۸)

مضمون اصلی ششم: بازسازی معنایی خاطرات

این مضمون برگرفته از سؤال پنجم مصاحبه (سه خاطره اولیه زندگی) است. ساویکاس این خاطرات را «دی‌ان‌ای روان‌شناختی» فرد می‌نامد که بازتاب‌دهنده الگوهای عاطفی و شناختی عمیق و نیز دغدغه‌های فعلی او هستند. در این پژوهش، تحلیل خاطرات اول (که نماد چالش‌های هویتی کنونی است) نشان می‌دهد که دانش‌آموزان با تعارض میان نیاز به تعلق عاطفی و میل به استقلال مواجه‌اند. تجربیاتی مانند احساس بی‌احترامی، تنهایی، یا فشار برای انجام کاری که نمی‌خواستند، در خاطرات اول بازتاب یافته است؛ اما خاطرات سوم (که نشان‌دهنده راهبردهای حل مسئله و عاملیت است) حاکی از حرکت به سمت خوداتکایی، یادگیری از شکست و برساخت هویت مثبت است. آن‌ها از دل تجربیات دشوار، معنا می‌سازند («ارزش من نمره نیست»)، تنهایی را فرصتی برای رشد بازتعریف می‌کنند («بعضی وقتا تنهایی بهترین راهه») و موفقیت‌های کوچک را مبنای اعتماد به نفس قرار می‌دهند («وقتی گلم باعث برد تیم شد»). این فرایند بازسازی معنایی، هسته اصلی انطباق‌پذیری مسیر شغلی در نظریه برساخت‌گرایی است.

«مربوط میشه به تولد یکی از دوستانم که در گذشته باهم خیلی صمیمی بودیم که بخاطر یه سوتفاهم که مربوط بهش نبود، صمیمیتمون کمتر شد. اون تولد یکی از تجربه‌های بدی بود که داشتم چونکه احساس می‌کردم که به اون جمع تعلق نداشتم چون من و دوست صمیمیم تک افتاده بودیم و بقیه اون طرف بودن. تنها قسمت خوب این خاطره این بود که با دوست صمیمیم برگشتیم. خاطره بعدی مربوط میشه به ماه گذشته که داشتم درمورد یه موضوعی با دوستم حرف می‌زدیم که باعث نگرانی اون شده بود و من داشتم اون رو آرومش می‌کردم و بهش می‌گفتم که اونجوری که توفک می‌کنی نیست» (دانش‌آموز ۹)

«مسافرت‌هایی که می‌رفتم و برای دیدن مادر بزرگ ۷ یا ۸ ساعت تو راه بودیم و من در راه خیلی غر می‌زدم اما میدونستم وقتی که برسیم بهترین حس دنیا رو تجربه می‌کنم.»

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر آشکار ساخت که کمال‌گرایی در دانش‌آموزان دختر استعداد درخشان، نه یک سازه‌ی یک‌بعدی و صرفاً آسیب‌شناختی، بلکه پدیده‌ای چندلایه، زمینه‌مند و روایت‌محور است که در دل داستان‌های شغلی آن‌ها به شکل منحصربه‌فردی بازنمایی می‌شود. تحلیل روایت‌های مشارکت‌کنندگان نشان داد که این دانش‌آموزان در میانه میدانی از کشش‌های دوگانه، تعلق در برابر استقلال، موفقیت در برابر اخلاق، گذشته در برابر آینده، هوش به عنوان منبع قدرت و هم‌زمان بار مسئولیت، مشغول برساختن هویت

شغلی خویش هستند. در این بستر، کمال‌گرایی به مثابه «فرایندی پویا از معناسازی» ظاهر می‌شود که هم‌زمان می‌تواند منبع فشار روان‌شناختی و نیز ابزاری برای عاملیت و رشد باشد. این یافته با پژوهش چن و همکاران (۲۰۲۲) که نشان داد رابطه بین کمال‌گرایی و دشواری در تصمیم‌گیری شغلی خطی نیست و به نوع کمال‌گرایی (سازگارانه در برابر ناسازگارانه) بستگی دارد، هماهنگ است. علاوه بر این، پژوهش سنسوی و بریدیک (۲۰۲۴) نشان داده بود که دانش‌آموزان تیزهوش غالباً داستان شغلی خود را تحت تأثیر انتظارات تحصیلی خانواده و جامعه می‌سازند. یافته‌های ما نه تنها این نتیجه را تأیید می‌کند، بلکه فراتر از آن آشکار می‌سازد که این دانش‌آموزان دارای ظرفیت بازتابی قابل توجهی برای تشخیص، نقد و بازنویسی این روایت‌های تحصیلی هستند. به بیان دیگر، داستان شغلی آنان روایت «سفر قهرمانی» است؛ سفری که در آن، کمال‌گرایی هم چالش قهرمان و هم سلاح او برای غلبه بر چالش‌هاست.

بر اساس یافته‌های حاصل از سؤال اول مصاحبه (الگوهای نقش در کودکی)، مشخص شد که «خود ایده‌آل» در دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان نه فقط موفقیت محور و رقابتی، بلکه عمیقاً با ارزش‌های انسانی، اخلاقی و معنوی گره خورده است. آنان کسانی را تحسین می‌کنند که هم توانایی فردی بالا دارند و هم وجدان اخلاقی و تعهد اجتماعی. درحالی که رویکردهای سنتی به کمال‌گرایی اغلب بر ابعاد خودمحورانه آن (مانند ترس از شکست، نگرانی از ارزیابی‌های منفی و خودانتقادی) تأکید دارند (کوران و هیل، ۲۰۲۲؛ استوبر، ۲۰۲۱). یافته‌های ما نشان می‌دهد کمال‌گرایی در این گروه می‌تواند با جهت‌گیری اخلاقی - اجتماعی نیز آمیخته شود. این یافته با پژوهش ماری (۲۰۱۸) که بر جستجوی معنا و هدف در مسیر شغلی دانش‌آموزان تیزهوش تأکید داشت، هماهنگ است و آن را گسترش می‌دهد. در تبیین این یافته می‌توان گفت مطابق با دیدگاه نظری اریکسون^۱ (۱۹۵۰) و مارسیا^۲ (۱۹۶۶)، نوجوان در مرحله‌ای از رشد قرار دارد که باید میان گستره گزینه‌های شغلی متنوع دست به اکتشاف فعال زده و درنهایت به تعهد شغلی دست یابد. در این فرآیند، الگوهای آرمانی اعم از والدین، معلمان یا شخصیت‌های داستانی، نخستین منابعی هستند که از طریق مشاهده و درونی‌سازی رفتارها، ارزش‌ها و نگرش‌های آنان، طرح‌واره‌ای ذهنی از «کار شایسته» در نوجوان شکل می‌دهند. در پژوهش‌های مربوط به دانش‌آموزان عادی، الگوهای آرمانی اغلب بر پایه‌ی موفقیت ظاهری، شهرت یا توانایی‌های فنی انتخاب می‌شوند (بندورا^۳، ۱۹۸۶)؛ اما در یافته‌های ما، دانش‌آموزان کمال‌گرای تیزهوش الگوهایی را ترجیح می‌دهند که ترکیبی از استقلال، پشتکار،

1 Erikson

2 Marcia

3 Bandura

عدالت‌خواهی، مسئولیت اخلاقی و معنویت دارند.

در پاسخ به سؤال دوم مصاحبه (برنامه‌ها و محتواهای موردعلاقه)، یافته‌ها نشان داد که دانش‌آموزان کمال‌گرا عمدتاً محتواهایی را دنبال می‌کنند که در دو جهت حرکت می‌کند: یادگیری همه‌جانبه (خودشناسی، روان‌شناسی، علم، تاریخ، محتوای انگیزشی) و حفظ تعادل روانی و جسمی (طنز، سرگرمی، ورزش، تغذیه سالم، کارهای دستی). حضور هم‌زمان این دو دسته نشانه‌ی کمال‌گرایی سازنده است؛ آن‌ها می‌خواهند همیشه در حال رشد و پیشرفت باشند، اما از ارزش تفریح، آرامش و خودمراقبتی غافل نمی‌شوند. این یافته با تصور رایج از کمال‌گرایی خشک و یک‌بعدی تفاوت دارد و نشان می‌دهد که این دانش‌آموزان به دنبال تعادلی پویا میان تلاش برای برتری و سلامت روان هستند. مطابق با پژوهش ژانگ^۱ (۲۰۲۲)، نگرش‌های والدین مانند مقتدر بودن، گشودگی به مسائل نوجوانان و توجه به ارتقای شغل، با اکتشاف شغلی نوجوانان همبستگی مثبت دارد. در بستر فرهنگی ایران نیز پژوهش آقاخانی‌نژاد و تخت‌شاهی (۱۳۹۹) مؤید آن است که آگاهی تربیتی و شغلی والدین، نقشی تعیین‌کننده در شکل‌گیری «هویت شغلی منسجم» نوجوانان ایفا می‌کند. بدین ترتیب، هر چه والدین از سطح بالاتری از سواد شغلی، توان درک تفاوت‌های فردی و مهارت‌های ارتباطی برخوردار باشند، احتمال شکل‌گیری هویت شغلی منسجم‌تر و هدفمندتر در نوجوانان افزایش می‌یابد. در دانش‌آموزان عادی، رغبت‌ها اغلب به دو دسته‌ی «تفریحی/سرگرمی» یا «آموزشی/مدرسه‌ای» تقسیم می‌شود و این دو معمولاً از هم جدا هستند (ژانگ، ۲۰۲۲)؛ اما یافته‌های ما نشان داد که دانش‌آموزان کمال‌گرا هم‌زمان به دنبال محتوای خودشناسی، روان‌شناسی، تاریخ و علم (یادگیری جدی) و نیز طنز، ورزش، تغذیه سالم و کارهای دستی (تعادل روانی-جسمی) هستند. این الگوی دوگانه نشانه‌ی کمال‌گرایی سازگارانه است که در نمونه‌های عادی با این شدت مشاهده نمی‌شود (استریکر و همکاران، ۲۰۲۰).

بازتاب خود در داستان‌های موردعلاقه (سؤال سوم مصاحبه) نشان داد که قهرمانانی که دانش‌آموزان کمال‌گرا با آن‌ها همذات‌پنداری می‌کنند، دارای سه ویژگی برجسته‌اند: نخست استقلال، شجاعت و عدالت‌خواهی؛ دوم همدلی، رشد درونی و نوآوری؛ سوم تلاش برای موفقیت و ثبات. این الگوها نشان می‌دهد که این دانش‌آموزان زندگی را صحنه‌ای برای عاملیت شخصی و مسئولیت اخلاقی می‌دانند. آن‌ها نه تنها به دنبال غلبه بر موانع فردی هستند، بلکه دغدغه‌ی تغییر وضعیت ناعادلانه و حمایت از دیگران را نیز

در روایت‌های خود بازتاب می‌دهند. از منظر نظریه یادگیری اجتماعی^۱ بندورا (۱۹۸۶)، نگرش‌ها، رفتارها و عادات والدین و الگوهای آرمانی همیشه توسط فرزندان مشاهده، ارزیابی و الگوبرداری می‌شود و این فرایند الگوبرداری نه صرفاً مشاهده‌ای، بلکه شناختی-ارزشی است؛ یعنی نوجوان هنگام مشاهده رفتار الگو، نگرش، پشتکار و نظم او را به صورت الگوهای ذهنی درونی بازنمایی می‌کند و سپس در تصمیم‌گیری‌های تحصیلی و شغلی از آن‌ها الهام می‌گیرد.

صدای درونی و شعارهای زندگی (سؤال چهارم مصاحبه) در دانش‌آموزان کمال‌گرا ترکیبی از پیشرفت همراه با تاب‌آوری (تلاش برای بهتر شدن، اما با پذیرش این که مسیر هر کس متفاوت است) و معنویت و اصالت (اتکا به ایمان، خودپذیری و رهایی از مقایسه) بود. جملاتی که آن‌ها تکرار می‌کنند، نه از جنس «همیشه بهترین باش» بلکه از جنس «خودت باش و به مسیر خودت ادامه بده» و «با صبر و ایمان از دشواری‌ها عبور کن» است. این یافته نشان می‌دهد که کمال‌گرایی در این گروه به سمت نوعی خردورزی عاطفی سوق یافته است. بدین ترتیب، شعارهای زندگی در این گروه نه یک توصیه خشک بیرونی، بلکه بازتابی از «نصیحت گر درونی» است که فرد به خود می‌گوید تا در مسیر پرتنش کمال‌گرایی تعادل را حفظ کند. در کمال‌گرایی ناسازگارانه (که در نمونه‌های عادی نیز دیده می‌شود)، شعارهای درونی اغلب از جنس «همیشه عالی باش»، «هرگز اشتباه نکن» و «نسبت به دیگران برتر باش» است (کورن و هیل، ۲۰۲۲)؛ اما در یافته‌های ما، شعارهای دانش‌آموزان کمال‌گرای تیزهوش نشان می‌دهد که این گروه به سمت خردورزی عاطفی و کمال‌گرایی معنوی حرکت کرده‌اند، نه کمال‌گرایی عصبی.

تحلیل خاطرات اولیه زندگی (سؤال پنجم مصاحبه) نشان داد که دانش‌آموزان با تعارض میان نیاز به تعلق عاطفی و میل به استقلال مواجه‌اند؛ اما خاطرات سوم (که نشان‌دهنده‌ی راهبردهای حل مسئله و عاملیت است) حاکی از حرکت به سمت خوداتکایی، یادگیری از شکست و برساخت هویت مثبت است. آن‌ها از دل تجربیات دشوار، معنا می‌سازند («ارزش من نمره نیست»)، تنهایی را فرصتی برای رشد بازتعریف می‌کنند («بعضی وقتا تنهایی بهترین راهه») و موفقیت‌های کوچک را مبنای اعتماد به نفس قرار می‌دهند. این فرایند بازسازی معنایی، هسته‌ی اصلی انطباق‌پذیری مسیر شغلی در نظریه برساخت‌گرایی است. در نمونه‌های عادی، خاطرات اولیه اغلب حول رویدادهای شاد یا ناراحت‌کننده‌ی ساده می‌چرخد (ساویکاس، ۲۰۱۳)؛ اما دانش‌آموزان کمال‌گرای این پژوهش خاطراتی را روایت کردند که در آن تعارض میان تعلق و استقلال به وضوح دیده می‌شد و آن‌ها از دل این تعارض، راهبردهای عاملیت و رشد را ساخته بودند.

به‌طور کلی، داستان شغلی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان در مقایسه با نمونه‌های عادی دارای لایه‌های اخلاقی، معنوی و بازتابی عمیق‌تری است. همچنین هدایت آگاهانه‌ی کمال‌گرایی از طریق مداخلات مبتنی بر برساخت‌گرایی شغلی می‌تواند به تقویت رشد هویت، کاهش اضطراب تصمیم‌گیری و انتخاب آگاهانه‌تر مسیر حرفه‌ای دانش‌آموزان استعداد درخشان کمک کند. درک مشاوران از داستان‌های شغلی این دانش‌آموزان و همدلی آنان با نیازها و تجربیات آنان، صمیمیت و ایجاد فضای امن مشاوره‌ای، به دانش‌آموزان احساس امنیت روانی می‌بخشد و همین عامل منجر می‌شود تا آنان آزادانه به کشف و بازسازی مسیر شغلی خود بپردازند. به علاوه، مشاوران مقتدر با برقراری تعادل میان هدایت مراجع و پاسخ‌دهی به او، انعطاف و زمینه‌ی لازم را برای بازسازی معنایی خاطرات و داستان شغلی فراهم می‌کنند؛ بنابراین، لزوم توجه ویژه متخصصان به طراحی و اجرای پروتکل‌های مشاوره‌ای برساخت‌گرا برای دانش‌آموزان کمال‌گرا و همچنین در اختیار قرار دادن نتایج پژوهش حاضر به مراکز مشاوره‌ی شغلی به منظور استفاده از این شاخص‌ها در جهت دستیابی آنان به هویت شغلی موفق، ضروری است.

پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بود که باید در تفسیر یافته‌ها مورد توجه قرار گیرد. نخست، نمونه پژوهش به دانش‌آموزان دختر پایه دهم مدارس سمپاد اصفهان محدود بود که تعمیم نتایج به دیگر پایه‌ها، جنسیت‌ها، شهرها و مدارس را با احتیاط مواجه می‌سازد. دوم، باوجود اشاره‌های مکرر مشارکت‌کنندگان به خانواده، این پژوهش به صورت نظام‌مند به نقش ساختارهای خانوادگی در شکل‌گیری داستان شغلی نپرداخت. سوم، پرسشنامه کمال‌گرایی هیل اگرچه معتبر است اما مانند هر ابزار خودگزارشی دیگر در معرض سوگیری‌های پاسخگویی قرار دارد. چهارم، پژوهشگر قادر به کنترل کامل تأثیر شرایط محیطی مدرسه و روابط همسالان بر نحوه بیان احساسات در مصاحبه‌ها نبود. پنجم، ماهیت مقطعی پژوهش مانع از مشاهده تغییرات و تحولات داستان شغلی در گذر زمان می‌شود. بر اساس یافته‌های منحصربه‌فرد این پژوهش، پیشنهادهای پژوهشی و کاربردی زیر ارائه می‌شود: در حوزه پژوهش، طراحی و آزمون یک بسته مداخله‌ای مبتنی بر بازسازی معنایی خاطرات اولیه با تمرکز بر تعارض تعلق/استقلال پیشنهاد می‌شود؛ همچنین انجام مطالعه‌ای طولی برای پیگیری تحول داستان شغلی این دانش‌آموزان از پایه دهم تا دوازدهم و مقایسه سه گروه (کمال‌گرای تیزهوش، کمال‌گرای غیرتیزهوش و غیرکمال‌گرای تیزهوش) به منظور تفکیک نقش تیزهوشی از کمال‌گرایی ضروری است. در حوزه کاربردی، به مشاوران مدارس توصیه می‌شود به جای تلاش سطحی برای کاهش کمال‌گرایی، با استفاده از مصاحبه «داستان شغلی من» به دانش‌آموزان کمک کنند «نصیحت‌گر درونی» خود را از جملاتی مانند «بهترین باش» به جملاتی مانند «خودت باش» و «مسیر هر

کس متفاوت است» تغییر دهند؛ همچنین با بازسازی معنایی خاطرات دشوار (مانند تجربه طرد یا شکست)، زمینه رشد عاملیت و انطباق‌پذیری شغلی آنان را فراهم آورند. افزون بر این، طراحی کارگاه‌های خودپذیری مبتنی بر ارزش‌های معنوی و اخلاقی برای این گروه و آموزش والدین و معلمان درباره تمایز کمال‌گرایی سازگارانه (همراه با تعادل و معنا) از نوع ناسازگارانه (همراه با اضطراب و مقایسه) توصیه می‌شود.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ تعارض منافی در انجام و نگارش آن ندارند.

ORCID

Pegah Massah

Samaneh Salimi

Hossein Keshavarz Afshar

Fahimeh Bamonar

<https://orcid.org/0000>

<https://orcid.org/0000-0002-4704-3636>

<https://orcid.org/0000-0003-4519-2264>

<https://orcid.org/0000-0002-9230-2297>

منابع

- آقاخانی‌نژاد، زهرا؛ تخت‌شاهی، مریم. (۱۳۹۹). بررسی میزان آگاهی والدین از نیازها و شرایط رشدی فرزندان و سلامت روان آنان. *فصلنامه روان‌شناسی و علوم رفتاری ایران*، ۲۳، ۱۳۴-۱۴۵.
- جوکار، محمدحسین؛ طهماسبی پور، نجف؛ نصری، صادق (۱۴۰۴). اثربخشی آموزش ویژه هدایت تحصیلی-شغلی بر دانش و مهارت مشاوران مدارس متوسطه اول. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۶(۶۲)، ۱۳۴-۱۰۵. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2025.78999.3293>
- حیدری نقدعلی، سعید. (۱۳۹۷). *مقایسه اضطراب امتحان و باورهای فراشناختی در دانش‌آموزان پسر متوسطه اول مدارس عادی و سمپاد*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- زارعان شهرکی، سمانه؛ ربیعی، محمد؛ گرجی، یوسف (۱۳۹۷). بررسی ساختار رغبت‌های شغلی مدل کروی فردی تربیتی در دانش‌آموزان مدارس تیزهوش و عادی. *پژوهش‌های مشاوره*، ۱۷(۶۵)، ۴۸-۷۰.
- سرائی، رضا؛ یوسفی، فاطمه (۱۴۰۲). مدل علی پیش‌بینی اهمال‌کاری تحصیلی بر اساس ریشه‌های والدینی و مؤلفه‌های خودناهمخوانی با نقش واسطه‌ای احساس تعلق به مدرسه. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۴(۵۵)، ۱۲۴-۹۱. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2023.69624.2998>
- گل محمدیان، محسن؛ حسین زاده، ساحره؛ صیدی، محمد سجاد (۱۴۰۵). واکاوی شاخص‌های والدگری نوجوانان با هویت شغلی موفق: یک پژوهش آمیخته. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۷(۶۶)، ۱۲۱-۱۵۵. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2025.85863.3455>
- موسوی، سیده فاطمه؛ روشنی، شهره (۱۴۰۳). مطالعه نگرش‌های والدگری متمرکز، اهداف و کمال‌گرایی والدینی در پدران و مادران خانواده‌های ایرانی. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۵(۵۷)، ۵۷-۲۹. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2023.71792.3061>
- نیلفروشان، پریسا؛ سلیمی، سمانه (۱۳۹۶). بررسی نقش درون‌مایه‌ی زندگی در جهت‌گیری کاری مشاوران مشغول به کار در مرکز مشاوره‌ی تماشا. طرح پژوهشی، دانشگاه اصفهان، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.

References

- Aghakhani-Nejad, Z., & Takhtshahi, M. (2020). Parental awareness of children's developmental needs and conditions and their mental health. *Iranian Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 23, 134-145. (In persion)
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Chen, C. p., Xu, H., & Heppner, M. J. (2022). Perfectionism and career decision-making difficulties: The mediating role of career adaptability. *Frontiers in psychology*, 13, 809044. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809044>

- Colaizzi, P. F. (۱۹۷۸). *Psychological research as the phenomenologist views it*. In R. S. Valle & M. King (Eds.), *Existential-phenomenological alternatives for psychology* (pp. ۷۱-۴۸). Oxford University Press.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Curran, T., & Hill, A. P. (2022). Young people's perceptions of their parents' expectations and criticism are increasing over time: Implications for perfectionism. *Psychological Bulletin*, 148(1-2), 107-128. <https://doi.org/10.1037/bul0000347>
- Di Fabio, A., Imbimbo, E., & Svicher, A. (2024). A latent profile analysis in Italian workers: Crucial ingredients of career construction counseling for enhancing gifted and talented learners?. *Gifted Education International*. <https://doi.org/10.1177/02614294241268296>
- Duru, H. (2022). Analysis of relationships between high school students' career maturity, career decision-making self-efficacy, and career decision-making difficulties. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 9(1), 63-78. <https://doi.org/10.52380/ijpes.2022.9.1.479>
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: W. W. Norton.
- Etherson, M. E., Curran, T., Smith, M. M., Sherry, S. B., & Hill, A. P. (2022). Perfectionism as a vulnerability following appearance-focussed social comparison: A multi-wave study with female adolescents. *Personality and Individual Differences*, 186, Article 111355. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111355>
- Gol Mohammadian, M., Hosseinzadeh, S., & Seydi, M. S. (2026). Exploring the indicators of parenting adolescents with successful career identity: A mixed-methods research. *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 17(66), 121-155. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2025.85863.3455> (In persion)
- Heydari Naghdali, S. (2018). *Comparison of test anxiety and metacognitive beliefs in first-grade high school male students of ordinary and SAMPAD schools*. Master's thesis, Islamic Azad University, Marvdasht Branch. (In persion)
- Jamshidi, B., Hosseinchari, M., Haghighat, S., & Razmi, M. R. (2017). Validation of the Perfectionism Inventory in Iranian students. *Psychological Research*, 18(2), 126-143.
- Jokar, M. H., Tahmasabipour, N. and Nasri, S. (2025). The effectiveness of special educational-career guidance training on the knowledge and skills of first secondary school counselors. *Counseling and psychotherapy culture*, 16(62), 105-134. doi: 10.22054/qccpc.2025.78999.3293(In persion)
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Thousands Oaks, CA: sage.
- Lipshits-Braziler, Y., Gati, I., & Tatar, M. (2015). Strategies coping with career indecision. *Journal of Carrer Assessment*, 23(2), 239-251. <https://doi.org/10.111771/1069072714535175>
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3(5), 551-558.
- Maree, J. G. (2018). Self- and career construction counseling for a gifted young woman in search of meaning and purpose. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 19 (3), 217-237. <https://doi.org/10.1007/s10775-018-9377-2>
- Maree, J. G. (2025). Longitudinal career construction counselling for a black female student experiencing career indecision. *South African Journal of Higher Education*, 39(1), 7-27. <https://doi.org/10.20853/39-1-6007>

- Mousavi, S. F. and Rowshani, S. (2024). The Study of Intensive Parenting Attitudes, Parental Goals and Parental Perfectionism in Fathers and Mothers of Iranian Families. *Counseling and psychotherapy culture*, 15(57), 29-57. doi: 10.22054/qccpc.2023.71792.3061 (In person)
- Napier, R. D., Jarvis, J. M., Clark, J., & Halsey, R. J. (2024). Influences on career development for gifted adolescent girls in selective academic programs in Australia. *Gifted Child Quarterly*, 68 (1), 49–64. <https://doi.org/10.1177/00169862231201604>
- Neihart, M., & Yeo, L. S. (2021). *Psychological issues in gifted education: Theory, research, and practice*. Routledge.
- Nilforooshan, P., & Salimi, S. (2017). *The role of life theme in career orientation of counselors working at Tamasha Counseling Center*. Research project, University of Isfahan, Faculty of Education and Psychology. (In person)
- Parker, W. D., & Mills, C. J. (1996). The incidence of perfectionism in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 40(4), 194-199. <https://doi.org/10.1177/001698629604000404>
- Ruiz- Esteban, C., Méndez, I., Fernández- Sogorb, A., & Álvarez Teruel, J. D. (2021). Perfectionism classes and aggression in adolescents. *Frontiers in Psychology*, 12, 686380. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.686380>
- Sand, L., Bøe, T., Shafran, R., Stormark, K. M., & Hysing, M. (2021). Perfectionism in adolescence: Associations with gender, age, and socioeconomic status in a Norwegian sample. *Frontiers in Public Health*, 9, 688811. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.688811>
- Sarai, R., & Yousefi, F. (2023). Causal model of predicting academic procrastination based on parental roots and self-discrepancy components with the mediating role of sense of belonging to school. *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 14(55), 91-124. <https://doi.org/10.22054/qccpc.2023.69624.2998>
- Savickas, M. (2013). The theory and practice of career construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 147-183). Hoboken, New Jersey, John Wiley & Sons.
- Savickas, M. (2020). Career construction theory and practice. In R. W. Lent & S. D. Brown (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (2nd ed., pp. 147– 183). Wiley.
- Savickas, M. L. (2015). Career construction interview. *Journal of vocational behavior*, 91, 21-34. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2015.09.001>
- Savickas, M. L. (2019). *Career counseling: theory, reaserch, and practice* (2nd ed.). American psychological Association.
- Savickas, M. L. (2020). Career construction theory and counseling model. In M. L. Savickas & W. B. Walsh (Eds.), *Handbook of vocational psychology* (pp. 1–18). Routledge. <https://doi.org/10.1002/9781394258994.ch6>
- Schuler, P. A. (2000). Perfectionism and the gifted adolescent. *Journal of Secondary Gifted Education*, 11(4), 183-196. <https://doi.org/10.4219/jsge-2000-629>
- Sensoy-Briddick, H., & Briddick, W. C. (2022). Their stories: Children, exemplary models and career narratives. *African Journal of Career Development*, 4(1), a63. <https://doi.org/10.4102/ajcd.v4i1.63>
- Stoeber, J. (2021). *The psychology of perfectionism: Theory, research, applications*. Routledge.

- Stricker, J., Buecker, S., Schneider, M., & Preckel, F. (2020). Intellectual giftedness and multidimensional perfectionism: A meta-analytic review. *Educational Psychology Review*, 32(2), 391-414. <https://doi.org/10.1007/s10648-019-09504-1>
- Zare'an Shahraki, S., Rabiei, M., & Gorji, Y. (2018). Investigating the structure of career interests based on Tracey's spherical model in gifted and normal students. *Counseling Research Journal*, 17(65), 48-70. (In persion)
- Zhang, Q. (2022). The Relationship between Parenting Style and Career Planning of Vocational Students by Educational Psychology under Information Technology. *Occupational Therapy International*, 2022 (1), 8274445.

استناد به این مقاله: مساح، پگاه، سلیمی، سمانه، کشاورز افشار، حسین، باهنر، فهمیه. (۱۴۰۶). واکاوی داستان مسیر شغلی دانش‌آموزان کمال‌گرای استعداد درخشان از منظر نظریه بر ساخت‌گرایی: یک مطالعه کیفی، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۸(۶۹)، ۲۲۹-۲۵۷. DOI: 10.22054/qccpc.2026.92383.3643

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.